

AKTUELNA IDEJNA I POLITIČKA PITANJA OPŠTENARODNE ODBRANE*

Deveti kongres i Prva konferencija SKJ obavezali su komuniste, organizacije i forume SK na trajnu aktivnost u izgrađivanju opštenarodne odbrane kao nerazdvojne dimenzije samoupravljanja.

Sasvim je razumljivo, otuda, što su pitanja izgradnje i daljeg razvoja našeg sistema opštenarodne odbrane stavljena na dnevni red današnje sednice Predsedništva.

Do toga je, doduše, moglo da dođe i ranije. Ipak sada je vrlo pogodan momenat. Opšte razmatranje sistemskih promena u društvu, koje je u toku, omogućuje da se dugoročnije, temeljitije, idejno i politički jasnije sagleda i mesto opštenarodne odbrane u našem društveno-političkom sistemu. Istovremeno, tretiranje pitanja odbrane, očevidno se uklapa u napore koje Savez komunista čini na prevazilaženju nastalih teškoća, problema i protivrečnosti o kojima se razgovaralo na 17. sednici Predsedništva SKJ.

Dozvolite mi da ukažem na neke bitne karakteristike ostvarenih rezultata, na osnovne zadatke i najznačajnije probleme čije rešavanje zahteva, po mom mišljenju, energičnije angažovanje širih društvenih snaga.

1. — O POSTIGNUTIM REZULTATIMA U REALIZACIJI KONCEPCIJE

Imajući u vidu uslove u kojima se odvijala aktivnost na realizaciji zadataka Devetog kongresa, do sada ostvareni rezultati na organizovanju opštenarodne odbrane su, nesumnjivo, značajni. U izvesnim aspektima — *naročito u pogledu spremnosti naših radnih ljudi i gra-*

* Referat Danila Lekića, predsednika Komisije Predsedništva SKJ za opštenarodnu odbranu, na 18. sednici Predsedništva SKJ.

dana da bezrezervno prihvate koncepciju i da se angažuju na njenoj realizaciji — oni se mogu uvrstiti u najkrupnija ostvarenja našeg društvenog razvoja poslednjih godina. Tim pre što je spremnost naših građana da brane Jugoslaviju, njeno jedinstvo, integritet i samoupravni razvoj stalno rasla, uprkos nekim negativnim pojavama koje su pratile naše političke odnose u poslednje vreme.

Mada u svim sferama odbrambenih aktivnosti još uvek nisu došli do punog izražaja samoupravni društveni odnosi, odbrambena organizacija našeg društva je, bez sumnje, već prevazišla neke bitne karakteristike odbrambene organizacije državno-centralističkog tipa, svojstvene za savremeni svet, i poprimila značajne odlike odbrambene organizacije samoupravnog socijalističkog društva. Organizovanje odbrane u nas nije stvar samo vojnih i drugih specijalizovanih organa državne uprave. Ono je postalo briga, pravo i obaveza mnogih društvenih činilaca, a i samih građana. U sveri odbrane punopravno odlučuju o mnogim pitanjima same radne i druge organizacije i društveno-političke zajednice, od opštine do republike, njihovi samoupravni organi i predstavnička tela.

Na tim novim osnovama uspostavljena je i struktura jedinica i štabova teritorijalne odbrane koji, prema svojoj prirodi, nameni i spremnosti, načinu svoga formiranja, unutrašnjim odnosima i drugim karakteristikama, već imaju mnoga obeležja tipična za organizaciju naoružanog naroda.

Jugoslovenska narodna armija je načinila dalji značajan korak u pravcu svog potpunijeg integrisanja u opšteodbrambene napore društva i dalje humanizacije unutrašnjih odnosa, čime je celovitije izražen njen narodni i socijalistički karakter. Ona je postigla i vidan napredak u svojoj modernizaciji i jačanju borbene spremnosti i gotovosti za izvršenje odgovornih zadataka manevarskih i udarnih dejstava u sklopu opšteg narodnog otpora.

Istovremeno sa procesima društvenog preobražaja i jačanja naših oružanih snaga, njihovog usavršavanja i planiranja njihove upotrebe u skladu sa zahtevima koncepcije opštenarodne odbrane, stvarane su organizacione, materijalne i druge pretpostavke za efikasnije delovanje čitavog društvenog sistema na realizaciji koncepcije odbrane.

Nema sumnje da je kroz sve ovo bitno ojačala ukupna sposobnost našeg društva da se odlučno i uspešno suprotstavi agresiji, kao i pritisku svake vrste.

Time je opštenarodna odbrana postala značajan faktor našeg unutrašnjeg samoupravnog razvoja, efikasan instrumenat odvrćanja, odbrane i zaštite, i jedan od bitnih činilaca borbe za mir i učvršćenje međunarodnog položaja Jugoslavije.

Naravno, svi ovi rezultati mogli su biti ostvareni samo uz svesno angažovanje i posebne materijalne i fizičke napore naših radnih ljudi i uz svestranu organizacionu, idejnu i političku aktivnost brojnih društvenih činilaca, a pre svega komunista koji su bili neposredno uključeni u procese organizovanja opštenarodne odbrane. Jer, trebalo je, uporedo sa veoma obimnim i upornim radom na organizovanju opštenarodne odbrane, izgraditi teorijske i idejne osnove koncepcije odbrane; idejno i teorijski razrešavati brojne dileme koje je neprekidno nametala praksa; voditi upornu idejnu borbu protiv ukorenjenih klasičnih shvatanja odbrane i tehnokratsko-birokratskih tendencija u realizaciji koncepcije koje su pratile sve aktivnosti u izgradnji sistema opštenarodne odbrane.

Takve tendencije, naravno, nisu ni danas sasvim savladane, ali smo uvereni da su stvoreni bitni uslovi za dalje uspešno i trajno razvijanje opštenarodne odbrane na sve široj samoupravnoj društvenoj osnovi.

2. — O TEŽIŠTU NAŠIH BUDUĆIH AKTIVNOSTI

Naša obaveza da uporno razvijamo i jačamo odbranu na već utemeljenim osnovama proizilazi svakako i iz konkretne situacije u svetu koja ne pruža garancije za eliminisanje sile iz međunarodnih odnosa, za stabilizaciju mira, odnosno da se ratni požar iz sadašnjih žarišta neće proširiti i na šire regione. Dugotrajni rat na Dalekom istoku nema realnijih izgleda da skoro bude završen. Eksplozivna situacija na Bliskom istoku ima za nas izuzetan značaj, jer se zbog važnosti geostrategijskog položaja Bliskog istoka svako pogoršavanje situacije u tom delu sveta odmah prenosi na šire područje Mediterana, Severne Afrike i Balkana. Sukob interesa velikih sila i prisustvo njihovih moćnih vojnih snaga u tom području doveli su do toga da je ono postalo poprište njihove konfrontacije i njihove globalne strategije.

U takvoj situaciji imperativna je potreba da se, uporedo sa naporima za realizaciju aktivne i miroljubive koegzistencije, istovremeno intenzivno spremamo da čitava naša zemlja i celokupne oružane snage budu sposobne da pruže beskompromisan otpor svakom pokušaju ugrožavanja nezavisnosti, suvereniteta i integriteta Jugoslavije.

Pošto pređeni put u izgradnji sistema naše opštenarodne odbrane suštinski karakterišu ostvarenja u pravcu samoupravnog podruštvljavanja poslova odbrane, to svi procesi u društvu, i pozitivni i negativni, postaju činilac koji se neposrednije odražava na odbranu — njenu

organizaciju i ukupnu snagu, pa su i dalji razvoj i izgradnja opštenarodne odbrane odlučujuće uslovljeni tim procesima. Zato je prirodno očekivati da će ostvarenje zaključaka 17. sednice Predsedništva SKJ, systemske promene, mere stabilizacije i sve druge društvene akcije i aktivnosti, u meri u kojoj budu doprinele prevazilaženju nastalih protivurečnosti i stabilizacije društva, doprineti i daljem jačanju i razvoju sistema opštenarodne odbrane. Istovremeno, u onoj meri u kojoj se sistem odbrane bude više ugrađivao u procese društvenog razvoja i pretvarao u redovnu samoupravnu funkciju svih segmenata našeg samoupravnog socijalističkog društva, u toj meri će on delovati na društveni razvoj kao faktor povezivanja, ujedinjavanja, društvene stabilizacije i pospešavanja organizovanih aktivnosti na razrešavanju društvenih protivurečnosti.

Polazeći od ovakve ukupne društvene funkcije opštenarodne odbrane, postignute rezultate, ma koliko oni bili značajni, ne možemo smatrati dovoljnim. Tim pre što je dosadašnja aktivnost na realizaciji koncepcije bila ponekad opterećena pojavama jednostranosti i tendencijom ka institucionalizaciji poslova odbrane.

U poslednje tri godine, naročito, došlo je do snažnijeg proširivanja aktivnosti u svim oblastima odbrane — društveno-političkoj, privrednoj, naučnoj, obrazovnoj, informativnoj i drugim. U tim aktivnostima su uzeli učešća brojni faktori društva, od radnih i drugih organizacija i društveno-političkih zajednica do organa uprave i velikog broja građana.

Takva široka aktivnost je praćena i preduzimanjem čitavog niza mera normativnog, organizacijskog, materijalno-tehničkog, finansijskog, mobilizacijskog, moralno-političkog i drugog karaktera. Na taj način su pripreme za odbranu dobile šire dimenzije nego ikada ranije. To ima krupan principijelan i praktičan značaj iz dva osnovna razloga: prvo, po svojoj društvenoj prirodi opštenarodna odbrana nije privremen i povremen već trajan i redovan zadatak društva, samim tim što je imanentan deo procesa izgradnje samoupravnog društveno-političkog sistema; i drugo, uspešna odbrana u savremenom ratu se ne može zamisliti bez temeljnijih priprema u miru, jer se savremena ratna dejstva odlikuju intenzivnim početnim periodom rata, iznenadnošću otpočinjanja agresije, težnjama agresora da munjevitim udarima brzo okonča ratnu kampanju i od samog početka snažnom vatrom i dubokim prodorima neutrališe vitalne izvore i regione zemlje i onemogućući brzo prelaženje sa mirnodopskog na ratno stanje.

Ali, i pored toga što je dosadašnja aktivnost na realizaciji koncepcije vidno proširena, ipak je njena bitna karakteristika bila u tome

što je najveća pažnja bila posvećena izgradnji i jačanju oružanih snaga, dok su istovremeno bile velikim delom zapostavljene ostale oblasti odbrane.

U prvo vreme je takva orijentacija bila prirodna, razumljiva i neophodna. Brzina akcija na realizaciji koncepcije, koju je nametala vojno-politička situacija, otežavala je da se podjednako obuhvate sve društvene strukture i sve oblasti odbrane. Bitno je bilo što pre izgraditi organizaciju i odrediti mesto i ulogu jedinica i štabova teritorijalne odbrane i tako, pored već organizovane i snažne JNA, upotpuniti razvoj i spremnost oružanih snaga da osiguraju bezbednost i mir na našim granicama.

Sada, međutim, postignuti rezultati u izgradnji naše oružane sile i neminovna potreba za skladnim razvojem celog sistema odbrane, pored ostalog i radi stvaranja optimalnih uslova za efikasno delovanje i samih oružanih snaga, zahtevaju da se pojačaju napori u oblastima u kojima smo do sada relativno zaostajali.

Koncepcija opštenarodne odbrane nije samo vojna koncepcija, niti je to samo koncepcija oružane borbe. Oružana borba predstavlja u njoj samo jedan, doduše dominantan i odlučujući, oblik borbe i otpora agresiji. Ali se ne može zamisliti bez veze sa drugim oblicima otpora i sa celinom opštenarodne odbrane koja predstavlja odbrambeni sistem zasnovan na sposobnosti čitavog društva da vrši niz odbrambenih funkcija u miru i ratu, neophodnih kako za odvracanje, tako i za slamanje eventualnog agresora.

Polazeći, naime, od naše politike mira i nesvrstavanja i od suštinskih karakteristika današnjih međunarodnih odnosa, jedna od osnovnih funkcija naše opštenarodne odbrane mora biti funkcija odvracanja, tj. funkcija sprečavanja pritiska, intervencija i agresije. Njenu najbitniju osnovnu predstavlja, svakako, celokupan proces društvenog, političkog i ekonomskog razvoja na samoupravnim osnovama, na kome se jedino i može temeljiti društvena stabilnost kao odlučujući faktor bezbednosti društva. Upravo zato, imajući u vidu savremene oblike i metode delovanja agresivne politike, da bismo se uspešno branili i odbranili, neophodno je izgraditi i stalno razvijati konkretne oblike i sadržaje političke, ekonomske, vojne, obrazovne, propagandno-psihološke, diplomatske, bezbednosne i druge vrste aktivnosti i otpora raznim oblicima subverzivne i agresivne delatnosti stranih sila usmerene na podrivanje jedinstva naših naroda i narodnosti, na slabljenje njihove odbrambene sposobnosti. U tome konstantna spremnost za oružanu borbu igra, bez sumnje, najznačajniju ulogu, ali ne predstavlja ni u kom slučaju, ni jedini, ni dovoljan elemenat opštih odbrambenih napora društva.

S druge strane, odbrana samoupravnog socijalističkog društvenog sistema u slučaju agresije može da bude uspešna jedino ako je sam sistem osposobljen da opstane i da stalno funkcioniše i u toku rata. *To znači da svi segmenti jedinstvenog društveno-političkog sistema Jugoslavije moraju biti sposobni da ostvaruju svoje osnovne funkcije i u ratu i da raznim vrstama i oblicima aktivnosti i otpora onemogućće ostvarivanje ciljeva agresije u svim uslovima i na ma kom delu naše teritorije, pa makar agresor bio vojnički i višestruko nadmoćan.*

U svemu, dakle, moramo polaziti od toga da, slično kao i u NOR-u, oružana borba može egzistirati i biti uspešna samo ako se bude oslanjala na opštenarodni otpor agresiji i ako njeni osnovni ciljevi budu: obezbeđivanje trajnog funkcionisanja samoupravnog sistema i nezavisnosti zemlje. Tim pre što je očividno da bi, *u svim varijantama rata, bez obzira o kojem se agresoru radi, ciljevi agresije na našu zemlju bili krajnje odsudni — ukidanje našeg samoupravnog društveno-političkog sistema i nezavisnog, samostalnog i nesvrstanog položaja Jugoslavije.* Takvi ciljevi bi dali agresiji karakter kontrarevolucije koja bi, upravo zbog toga, bila istovremeno i politička ofanziva na svest građana naše zemlje i ofanziva oružanim snagama. *Naš odgovor na takvu agresiju može biti samo revolucionaran opštenarodni otpor, koji je masovna politička i vojna ofanziva, uz učešće celog stanovništva, svih delova društva i uz primenu svih oblika otpora.*

Zbog toga, opštenarodna odbrana mora u svojoj suštini i sveukupnosti činiti sintezu političkih, ekonomskih, vojnih, moralnih, propagandno-psiholoških, obrazovnih, obaveštajnih, bezbednosnih, socijalnih, zdravstvenih i drugih mera otpora i zaštite stanovništva, kako u slučaju rata tako i u slučaju svih drugih oblika nasrtaja na slobodu i nezavisnost Jugoslavije, na jedinstvo naših naroda i narodnosti, na naš samoupravni socijalistički društveni sistem.

Odlučnija orijentacija na izgradnju takvog kompleksnog sistema opštenarodne odbrane mora biti nošena i shvatanjem da bi svako zaostajanje u dogradnji tog sistema vodilo, u krajnjem, ka negaciji same opštenarodne odbrane, ka njenom razvoju u pravcu koji bi bio suštinski suprotan našim unutrašnjim društvenim kretanjima.

U slučaju zanemarivanja i nepoklanjanja potrebne pažnje neoružanim oblicima otpora u sistemu naše opštenarodne odbrane moglo bi doći, naime, do konfliktnog stanja između društvenog razvoja i razvoja opštenarodne odbrane, što bi i samu opštenarodnu odbranu učinilo nedovoljno efikasnim sredstvom u borbi za sprečavanje agresije i za uspešnu odbranu. Ne samo zato što bi suprotnost između karaktera društva i sistema odbrane, po istorijskoj logici stvari, nemi-

novno slabila ukupnu odbrambenu snagu društva već i zbog toga što bi zapostavljanje drugih oblika otpora ostavilo van organizovanih napora društva najveći broj građana, a istovremeno bi oružanim snagama bitno suzilo materijalni i politički prostor delovanja i ostavilo ih bez čvrstog i sigurnog moralnog oslonca, što bi i njih same učinilo nemoćnim.

Dosadašnje zaostajanje u organizovanju naoružanih oblika otpora agresiji ukazuje, između ostalog, i na to da nosilac celokupne akcije još uvek nije postao samoupravni sistem i da se u centru pažnje ne nalazi radni čovek, njegov interes i pravo da bude aktivan činilac organizovanja opštenarodne odbrane.

Zbog toga u našim budućim aktivnostima na organizovanju opštenarodne odbrane uloga radnog čoveka, radnih organizacija, udruženog rada i njegovih asocijacija mora postati njena suštinska kvalifikacija. Tim pre što snaga narodne odbrane u krajnjoj liniji zavisi od toga u koliko će meri biti poistovećeni neposredni interesi svih društvenih grupa i slojeva — radničke klase, radnog seljaštva, inteligencije, omladine, žena, boraca i drugih, jednom rečju radnog čoveka — sa opštim interesom odbrane zemlje.

Otuda i politička institucionalizacija interesa radnih ljudi u okviru društveno-političkih zajednica, društveno-političkih organizacija i drugih udruženja, kao izraz neposredne socijalističke demokratije, mora predstavljati istovremeno i političku institucionalizaciju opštenarodne odbrane.

Na toj osnovi je za dalju izgradnju i razvoj opštenarodne odbrane postalo odlučujuće da svi subjekti društveno-političkog sistema i svi osnovni činioци našeg društva ostvaruju svoja neotuđiva prava i ispunjavaju svoje autonomne obaveze u odbrani zemlje i njenim pripremama. Tim pre što nam je dosadašnja praksa već pokazala da moramo sa punim poverenjem gledati na procese stalnog proširivanja sfere u područjavanju odbrane i na sposobnost svih faktora društva da svojom inicijativom konstantno multipliciraju našu ukupnu odbrambenu sposobnost.

Da bismo to postigli, neophodno je, pre svega, što pre i što potpunije definisati mesto i ulogu, obaveze i zadatke svih činilaca našeg društvenog života u sistemu opštenarodne odbrane i to tako da svaki od njih može maksimalno razvijati svoju samoupravnu, stvaralačku inicijativu, a da istovremeno pri tome ničim ne naruši jedinstvo sistema, rukovođenja i celokupnih odnosa u odbrani naše samoupravne socijalističke zajednice. To, međutim, pretpostavlja:

prvo, stalno aktivno izgrađivanje jedinstva idejnih pogleda čitavog društva na koncepciju opštenarodne odbrane i probleme koji se javljaju u procesu njenog razvoja i realizacije;

drugo, prihvatanje osnovnog principa da organizovanu opštenarodnu odbranu čine najraznovrsniji oblici otpora agresiji u kojima oružana borba ima dominantnu ulogu;

treće, razvijanje shvatanja da opštenarodna odbrana, kao jedino efikasan sistem obezbeđenja nezavisnosti, suvereniteta i integriteta Jugoslavije, znači, svestrano organizovan rad na pripremama, nepokolebljivo moralno-političko jedinstvo svih naših naroda i narodnosti i stabilan razvitak naše socijalističke zajednice;

četvrto, razvijanje uverenja da je opštenarodna odbrana trajno aktuelan zadatak svih delova društva i obaveza svih njegovih faktora da redovno, organizovano i odgovorno preduzimaju mere priprema za osposobljavanje radnih i drugih organizacija i društveno-političkih zajednica za pružanje svih oblika efikasnog otpora;

peto, pojačanje napora da se ubrza donošenje potpunijih rešenja o načinu funkcionisanja i metodu delovanja sistema naše vlasti, radnih, društveno-političkih i drugih društvenih organizacija, ustanova i institucija u uslovima rata, naročito na eventualno privremeno zauzetim teritorijama;

šesto, odlučno sprovođenje koncepta materijalnog obezbeđenja, zdravstvenog zbrinjavanja i svih drugih vrsta obezbeđenja oružanih snaga i svih građana u ratnim uslovima na principima punog oslonca oružanih snaga i svih drugih činilaca odbrane na postojeće društvene službe i organizacije;

sedmo, trajno ugrađivanje odbrambenih aktivnosti u svaku političku akciju, u svaku društvenu delatnost, počev od proizvodnje, obrazovanja, organizacije saobraćaja i veza, informisanja, zdravstvenog i socijalnog zbrinjavanja, pa do svih oblika političke, obaveštajne i kontraobaveštajne borbe, protiv političkih, ekonomskih, oružanih i drugih vrsta diverzije i oblika napada;

osmo, dalje razvijanje samoupravnih odnosa na realizaciji koncepcije tako da oni, kao i u drugim oblastima našeg društvenog života postanu osnovni društveni odnos na svim stepenima odlučivanja.

U svemu moramo, dakle, polaziti od postavke da »samoupravni socijalistički društveni sistem«, kako kaže drug Tito, »omogućuje da udruženi proizvođači i građani organizuju odbrambene snage društva kao svoje sopstvene snage. To je, drugim riječima, podruštvljavanje odbrambenih poslova, angažovanje cjelokupnih odbrambenih snaga i potencijala društva, u čemu vidimo najsigurniju garanciju za obezbeđenje nezavisnosti i integriteta naše socijalističke zajednice«.

U suštini, to znači da odbrambene aktivnosti moramo još odlučnije izvući na širi prostor — u predstavnička i samoupravna tela, u radne organizacije, radne jedinice, mesne zajednice. Približiti ih,

dakle, radnom čoveku i neposrednom proizvođaču, našem građaninu, jer samo na taj način građanin — samoupravljač može postati aktivni činilac odbrane. Zato u centru pažnje svih naših odbrambenih aktivnosti mora biti naš radni čovek. Kao subjekt politike i političkog sistema, on će biti i aktivan pripadnik oružanih snaga i aktivan učesnik svih oblika opšteg narodnog otpora. Na taj način će potpuno doći do izražaja i njegovo neotuđivo pravo da se brani, organizuje odbranu i u njoj učestvuje, čime se upotpunjava integritet njegove samoupravljačke ljudske ličnosti. »Jer, nemoguće je«, kako kaže drug Tito, »zamisliti ostvarenje samoupravnih prava našeg radnog čovjeka u oblasti ekonomskog, političkog, kulturnog i društvenog života uopšte, bez ostvarivanja takvih prava u oblasti odbrane«.

Takav proces aktivnosti u našem društvu je već otvoren. Njega su potencirale i usmerile odluke Devetog kongresa SKJ i Zaključci Saveta narodne odbrane SFRJ od 3. jula prošle godine. Na toj osnovi su se na rešavanju istaknutih pitanja i problema angažovali SIV, DSNO i drugi organi državne uprave na saveznom nivou i u republikama, pokrajinama i opštinama. Aktivirali su se i forumi društveno-političkih organizacija na preciznijem određivanju mesta i uloge svojih organizacija u sistemu opštenarodne odbrane.

Pa ipak, *takve opštedruštvene* akcije u koju bi bili neposredno uključeni svi građani, sve institucije i ustanove, sve proizvodne i druge radne, društveno-političke i društvene organizacije, još uvek nema. Još uvek se u nekim društvenim sredinama, negde sa više a negde sa manje opravdanja, čeka na rešenja »odozgo«. S druge strane, ne možemo biti sasvim zadovoljni intenzitetom rada na rešavanju otvorenih pitanja u samoupravnim telima, organima državne uprave i forumima društveno-političkih organizacija.

Radi toga je neophodno podstaći i idejno usmeriti aktivnost svih društvenih snaga kako bi se sve one u punoj meri angažovale na neposrednom organizovanju opštenarodne odbrane.

Idejni nosilac te *opštedruštvene* akcije, u skladu sa svojom društvenom ulogom, mora biti Savez komunista.

Naravno, celokupna ova aktivnost će biti utoliko uspešnija ukoliko pre budemo imali celovitu doktrinu opštenarodne odbrane, odnosno razrađene, utvrđene i usvojene stavove o svim ovim krupnim pitanjima. Bez toga je teško zamisliti dalji skladan razvoj svih komponenata odbrane i njihovo organizovano uklapanje u opšteodbrambene napore društva. Jer, koncepcija opštenarodne odbrane, kao osnovna zamisao o odbrani naše zemlje, u sadašnjoj situaciji je postala suviše uopšten okvir za konkretne akcije koje nam predstoje. Sada se oseća neophodna potreba da se ta zamisao konkretnije razradi i, na

osnovu dosadašnje plodne aktivnosti i novih napora, pretvori u sistem čvršće fiksiranih stavova i rešenja, što je, bez sumnje, važan uslov za nov snažan prodor u pravcu dalje efikasne realizacije odbrambenih poslova.

Mislim da su se sada stekli svi potrebni uslovi da to učinimo. Imamo već razrađenu i usvojenu vojnu doktrinu. Generalštab JNA je, iako to nije njegova obaveza, izradio i prvi projekat doktrine opštenarodne odbrane u vidu predloga »Smernica za opštenarodnu odbranu«, koje, u skladu sa koncepcijom opštenarodne odbrane, treba da postanu javni dokumenat Savezne skupštine o organizovanju našeg društva za odbranu. Smatram da Predsedništvo SKJ treba da podrži ove napore i odlučno se založi za realizaciju inicijative Saveta narodne odbrane SFRJ da se na izradi naše ratne doktrine angažuju najsposobnije snage kako bi se u što kraćem roku uspešno rešio ovaj krupan društveni zadatak.

U celini, dakle, naš sistem opštenarodne odbrane moramo izgrađivati kao kompleksan sistem, vodeći računa da ni u jednom momentu ne dođe u podređeni položaj bilo koji deo tog sistema ili bilo koji od oblika otpora agresiji i agresivnim pritiscima. U sadašnjem momentu bi naročito bilo neodrživo svako dalje zapostavljanje izgradnje i daljeg razvoja efikasnog sistema društvene samozaštite kao jednog od osnovnih odbrambenih mehanizama u suprotstavljanju političkim, obaveštajnim i propagandno-psihološkim aktivnostima usmerenim na razbijanje jedinstva naših naroda i narodnosti i diskreditovanje našeg samoupravnog društvenog sistema. Jer, samo takav sistem društvene bezbednosti, u kome će nosilac borbe protiv političkih i drugih vrsta diverzija biti, pre svega, naš radni čovek, može biti garancija slobodnog i nesmetanog demokratskog društvenog razvoja.

3. — O OPŠTENARODNOJ ODBRANI KAO ODRAZU REALNOSTI SAVREMENOG SVETA I ODNOSA U NJEMU

Iako suštinsko obeležje naše opštenarodne odbrane izvorno proističe iz našeg narodnooslobodilačkog rata i unutrašnjeg samoupravnog društvenog razvoja, njen smisao, razvoj i dimenzije, oblici, mobilnost i značaj bitno su opredeljeni i savremenim društvenim kretanjima u svetskoj zajednici i odnosima u njoj.

Razvoj savremenih međunarodnih odnosa, ispunjen protivurečnim tokovima i procesima, ističe u prvi plan odbranu nezavisnosti i samostalnosti, naročito malih i srednjih zemalja.

Imperativ odbrane nameće povećana primena politike sile, a naročito vojne sile, u međunarodnom životu. Narastanje vojne sile, u

vidu hijerarhijskih vojnih struktura, uz jačanje njihove uloge u unutrašnjim i međunarodnim odnosima, čini jednu od osnovnih karakteristika savremenih društvenih kretanja u svetu.

Militarizacija društva i politike nikada u istoriji nije imala takve dimenzije. Ona se vrši u okvirima narastanja društvene moći države i uglavnom je izraz krize društveno-ekonomskih i političkih struktura i odnosa.

Sve veće prisustvo sile u međunarodnim odnosima izražava se i u postojanju vojno-političkih grupacija, što objektivno predstavlja stalnu opasnost za nezavisnost naroda i zemalja, naročito u oblastima u kojima granica blokovske podele nije fiksna i u kojima se odigrava najintenzivnija borba za podelu interesnih sfera, za osvajanje novih pozicija.

Kao posledica krize društvenih sistema i političkih struktura, povećano prisustvo i primena vojne sile ima u suštini defanzivni karakter i pojavljuje se kao osnovno sredstvo za odbranu postojećeg stanja, kao jedino preostalo sredstvo za sprečavanje revolucionarnih, nacionalnooslobodilačkih i antikolonijalnih pokreta i služi kao brana protiv demokratizacije i menjanja međunarodnih odnosa. Otuda je porast militarizma praćen zaoštavanjem protivurečnosti koje sve više produbljuju procese njegove vlastite krize koja dobija svoj najpotpuniji izraz u tome što vojna sila i rat nikada nisu bili toliko moćni i nemoćni istovremeno. Rat nije nikada ranije raspolagao strašnijim arsenalom oružja za masovno uništavanje, koje je u stanju da uništi svet, i nikada ranije nije bio manje u stanju da ratna sredstva kojima raspolaže iskoristi za realizaciju reakcionarnih političkih ciljeva. I samo to oružje postaje prepreka, iako nesigurna, za otpočinjanje nuklearnog rata, a s druge strane, praksa u poslednjih 30 godina pokazuje da ni u ograničenim ratovima nadmoćni agresori nisu u stanju odneti pobedu protiv naroda koji su spremni da se svim snagama i sredstvima odupru agresiji.

To pokazuje da je opštenarodna odbrana u praksi potvrdila svoju društveno-istorijsku opravdanost i vojnu efikasnost, da postaje neophodnost savremenog sveta, efikasno sredstvo za sužavanje područja agresije, za ubrzavanje dezintegracije krupnih agresivnih vojnih sistema, za stalno jačanje pozicija mira. Ona više nije samo revolucionarna vizija progresivnih umova i naprednih pokreta, pogotovo nije funkcija; ona je stvarnost koja nalazi sve širu primenu, a svojom vitalnošću predstavlja veliku inspiraciju narodima u borbi za progres, nezavisnost i samostalnost. Zbog toga opštenarodna odbrana nije samo jugoslovenski model odbrane. Po svom društvenom sadržaju ona odgovara imanentnim potrebama društvenog progressa i zato se uspešno

pojavljuje na mnogim stranama sveta, dok je po svojim pojavnim oblicima veoma raznovrsna i specifična u raznim društvenim, istorijskim, ekonomskim, kulturnim i geografskim sredinama.

Nijedan drugi koncept odbrane, samim tim što se temelji na podržavljenim, tehnokratiziranim, a moćnim militarističkim organizacijama i snagama, otuđenim od društva, nema stvarne mogućnosti da se poistoveti sa celim društvom i iz njega neposredno, izvorno crpi svoju snagu i moć kao što je slučaj sa opštenarodnom odbranom. Otuda i premisa da opštenarodna odbrana može biti toliko efikasna i sposobna koliko je efikasno i sposobno samo društvo. Zato se ona pojavljuje samo u autentičnim narodnim pokretima i revolucijama, a jedino u samoupravnom socijalističkom društvu ona dobija trajan, najzad pronađen, jedino adekvatan oblik organizovanja radnog čoveka za odbranu njegovih životnih interesa.

Po samoj logici stvari, a i prema dosadašnjem iskustvu, opštenarodna odbrana se ne može organizovati u okviru vojno-političkih grupacija. Blokovi zahtevaju ideološku i, u osnovi, društveno-ekonomsku, političku i vojnu uniformnost i to, razume se, po uzoru na vodeću silu, što nalazi praktičan izraz u gotovo totalnom integrisanju vojnih sistema. Kolektivna rukovodeća tela blokovskih vojnih sistema uzdižu se nad nacionalnim i obezbeđuju interese vodeće sile, što samo po sebi ograničava suverenitet i onemogućava ravnopravne odnose.

Koncept opštenarodne odbrane predstavlja samo društveno-odbrambeni aspekt politike aktivne miroljubive koegzistencije i nesvrstavanja na kojoj se zasniva i njena istorijska opravdanost. Kao takva ona pruža jedinstvenu mogućnost da se na novim osnovama rešava, izgrađuje i primenjuje jedan od najvažnijih strategijskih ciljeva — pitanje savezništva.

Naime, u novim međunarodnim uslovima realno savezništvo se više ne izražava u formalnim paktovima, što je jasno pokazalo istorijsko iskustvo drugog svetskog rata, praksa nacionalnooslobodilačke i antikolonijalne borbe, kao i iskustvo nekih drugih oružanih sukoba koji su se dešavali i unutar blokova i van njih posle drugog svetskog rata. Realno savezništvo se, u današnjim uslovima, formira na dubljim osnovama procesa i promena u svetu koji se u političkoj sferi manifestuju kao polarizacija snaga na one koji su za mir, a protiv agresije i na one koji su za rat. Mir je danas безусловna društvena potreba i na toj osnovi sve je više snaga koje su spremne da pružaju otpor politici sile i rata. Otuda otpor vojnim intervencijama poprima danas razmere kakve su u prošlosti bile nepoznate, i to bez obzira ko ih je i u ime kojih ciljeva vršio, što stvara realne uslove da odbranu naše slobode i nezavisnosti, u smislu savezništva, oslonimo na veoma

brojne snage u svetu koje su protiv rata i agresije, protiv nedemokratskih i nasilničkih metoda u međunarodnim odnosima.

Zbog toga je politika nesvrstavanja Jugoslavije po svojoj antiblokovskoj opredeljenosti i usmerenosti na borbu za mir, nezavisnost, ravnopravnost, samostalan unutrašnji razvitak, protiv politike sile i rata, principijelna i politička osnova opštenarodne odbrane i bitan uslov za njenu uspešnu realizaciju. Nesvrstavanje je određujuća spoljopolitička determinanta koncepcije opštenarodne odbrane, isto kao što je samoupravni društveno-politički sistem njena unutrašnja determinanta. Otuda i odlučna orijentacija na jačanje sistema društvenog samoupravljanja na unutrašnjem planu (što u vojničkom kontekstu znači — oslonac na vlastite snage) i na dosledno sprovođenje politike nesvrstavanja na spoljnom planu (vojnički rečeno: stalno vođenje računa o savezništvu i moralno-političkom faktoru koji neprekidno dobija na snazi); ta dva jedinstvena pravca aktivnosti predstavljaju de facto *conditio sine qua non* daljeg uspešnog razvitka opštenarodne odbrane.

4. — O JEDINSTVU SISTEMA OPŠTENARODNE ODBRANE

Dosadašnji rezultati u jačanju uloge republika i pokrajina u okviru jedinstvenog odbrambenog sistema Jugoslavije pokazuju da smo na tom putu stalno nastojali da idemo u korak sa društvenim razvojem i razvojem političkog sistema.

Ta nastojanja su sasvim razumljiva. Jer, samo u uslovima nacionalne ravnopravnosti naši narodi i narodnosti mogu poistovetiti odbranu svoje nacionalne slobode sa odbranom integralnog društveno-političkog sistema Jugoslavije i u tome svi podjednako naći svoj prevashodni samoupravni interes da se bezrezervno suprotstave svakom pokušaju narušavanja tog integriteta. Zato, u samoupravnoj emancipaciji svih naših naroda i narodnosti, koja u sadašnjoj transformaciji našeg društveno-političkog sistema dobija najvidniji izraz u jačanju uloge republika i pokrajina, odbrana nalazi nove izvore svoje snage i vitalnosti.

Na toj osnovi se, u interesu daljeg jačanja naše odbrambene snage, moramo najodlučnije suprotstaviti svim tendencijama ka unitarizmu i u oblasti organizovanja opštenarodne odbrane, ali se istovremeno moramo najenergičnije boriti protiv svih pojava nacionalističkih deformacija društvenih odnosa. Tim pre što naše radne ljude, upravo sa stanovišta odbrane, zabrinjavaju nacionalističke pojave koje su izbijale u poslednje vreme na površinu naših društveno-političkih odnosa.

U vezi s tim je naročito značajno ukazati na stalno upozoravanje druga Tita da je opštenarodna odbrana kompleksan zadatak, koji ne zavisi samo od spremnosti oružanih snaga već od jedinstva, stabilnosti, homogenosti, moralno-političke čvrstine i spremnosti čitavog društva. Njegovo često ukazivanje, posebno nedavno u Zenici i u razgovoru sa predstavnicima oružanih snaga u Karađorđevu, nedvosmisleno ukazuje na činjenicu da je nerazdvojni elemenat opštenarodne odbrane, šta više njen preduslov, bratstvo i jedinstvo naših naroda i narodnosti, dosledna borba za njihov ravnopravan položaj u našoj socijalističkoj zajednici i svestrano nastojanje da se ostvarenjem ustavnih promena obezbedi snažnija afirmacija radničke klase i radnih ljudi uopšte. To je i jednodušan zahtev Kongresa samoupravljača, koji se nepokolebljivo izjasnio za beskompromisnu borbu protiv klasnog neprijatelja i svih antisocijalističkih snaga koje su digle glavu i koje se povezuju u zajedničkoj borbi protiv nove Jugoslavije, njenog samoupravnog društvenog bića, jedinstva naših radnih ljudi i ugleda naše zemlje u svetu. Njihovo delovanje se, kao što je poznato, oseća ne samo spolja nego i unutar samoupravnih struktura, a nekad i unutar Saveza komunista. Zato je uporna borba za najdoslednije razvijanje istinskih samoupravnih socijalističkih odnosa i otklanjanje svega što ih sputava, bez koje bi opštenarodna odbrana ostala samo teorijska koncepcija bez stvarne snage u praksi, osnovni zadatak komunista danas.

Prema tome, jednu od fundamentalnih osnova snage opštenarodne odbrane predstavlja svesno i samoupravno udruživanje naših naroda i narodnosti u jedinstvenu socijalističku zajednicu, zasnovanu na punoj ravnopravnosti, koja isključuje i unitarističko i nacionalističko ponašanje u ma kakvom obliku i ma kakve vrste.

Polazeći od toga i od sistematskih promena koje vršimo, očevidno je da se jedinstven sistem opštenarodne odbrane može dalje izgrađivati i razvijati samo uz što potpunije ostvarivanje prava svih naših naroda i narodnosti da ravnopravno učestvuju ne samo u njegovom izgrađivanju nego i u određivanju osnova celokupne naše odbrambene politike. Zato će i federacija svoje odgovornosti u određivanju osnova odbrambene politike, u postavljanju načela odbrambene organizacije i oružanih snaga u celini, u izgrađivanju i sprovođenju jedinstvene strategije, a i u rukovođenju Jugoslovenskom narodnom armijoj i određivanju osnova njenog razvoja i izgradnje, moći ostvarivati utoliko uspešnije ukoliko obezbedi veću saglasnost svih delova naše društvene zajednice.

Isto tako, očividno je da će, u uslovima jedinstvenog odbrambenog sistema, republike i pokrajine svoje odgovornosti u oblasti odbrane moći ostvarivati utoliko bolje i uspešnije ukoliko svoje planove, programe i akcije budu više usaglašavale sa planovima, programima i akcijama drugih republika i pokrajina i jugoslovenske socijalističke zajednice u celini.

Svako drugačije ponašanje ovih subjekata našeg društveno-političkog sistema vodilo bi, u krajnjem, ka izgradnji autarhičnog sistema opštenarodne odbrane, u kome bi se, zakonito, rađale tendencije ka otuđenju vojnih struktura od samoupravnih tokova našeg društvenog razvoja i to kako u federaciji, tako i u republikama i pokrajinama.

Predloženi ustavni amandmani, zasnovani na samostalnosti republika i pokrajina, stvaraju potrebne osnove za izgradnju jedinstvenog sistema opštenarodne odbrane. Zbog toga oni zaslužuju punu podršku Saveza komunista, iako bi se u njihovoj definitivnoj formulaciji mogao preciznije formulirati princip veće saglasnosti svih osnovnih subjekata našeg društveno-političkog sistema u usmeravanju izgradnje i razvoja oružanih snaga. Ostajući, naime, na predloženim stavovima o odgovornosti republika, pokrajina i federacije za izgradnju, razvoj i rukovođenje oružanim snagama, mislim da bi ustavnim amandmanima trebalo osigurati i stavove koji će osigurati trajan i veći uticaj federacije na izgradnju i razvoj jedinica teritorijalne odbrane, ali i veći uticaj republika i pokrajina na razvoj i izgradnju JNA i oružanih snaga u celini. To je, inače, moguće obezbediti ili kroz neposredniji uticaj Predsedništva SFRJ na politiku izgradnje oružanih snaga, ili kroz predloženi vojni komitet, stvoren na široj osnovi, uz primenu paritetne zastupljenosti republika i pokrajina.

U tom kontekstu verujem da ne bi bilo nedosledno ustavnoj materiji ako bi se u amandmanima decidirano utvrdili i osnovni principi odnosa u sferi komandovanja oružanim snagama. Očividno je da eliminisanje subordinacionih odnosa u oblasti odgovornosti za izgradnju oružanih snaga i u rukovođenju njima, što ustavnim amandmanima utvrđujemo, ne bi smelo dovesti od negacije operativne subordinacije od vrhovne komande do osnovnih jedinica JNA i teritorijalne odbrane, jer je to bitan preduslov za izvršavanje postavljenih zadataka.

U celini, dakle, smatram da, uz podršku rešenja u ustavnim amandmanima, treba učiniti *pokušaj* da se ona dalje razvija u oblasti rukovođenja, komandovanja i odgovornostima za izgradnju oružanih snaga sa ciljem jasnijeg definisanja i obezbeđenja jedinstva sistema opštenarodne odbrane.

Ostvareni rezultati na organizovanju opštenarodne odbrane u celini zaostaju za ispoljenim raspoloženjem naših građana. Upravo, kada je reč o raspoloženju sa kojim su naši radni ljudi prihvatili koncepciju opštenarodne odbrane, verovatno nije preterano reći da su retki primeri i u našem društvenom razvoju da jedan tako značajan akt društva kao što je izgradnja sistema odbrane na novim društvenim osnovama tako brzo prodre do najširih narodnih masa i postane njihova svojina kao što je slučaj sa koncepcijom opštenarodne odbrane. Materijalna odricanja radnih ljudi, inicijativa i samoorganizovanje omladine i mnogi drugi primeri to potvrđuju i upućuju na zaključak da je koncepcija opštenarodne odbrane u svim našim sredinama i kod svih naših naroda i narodnosti primljena sa vidno izraženim entuzijazmom, kao sigurno sredstvo kojim se obezbeđuje njihov dalji nesmetani razvitak.

Očevidno je da takav odnos naših građana prema koncepciji opštenarodne odbrane nije rezultat samo intenzivne i svestrane idejno-političke aktivnosti, ostvarene u toku njene dosadašnje realizacije. Naprotiv, ima razloga tvrdnji da je takav odnos daleko više zasnovan na opštoj društvenoj svesti koja se razvila: na dosadašnjem razvoju samoupravnih društvenih odnosa, na stalno razvijanoj svesti o bratstvu i jedinstvu, zasnovanom na ravnopravnosti svih naših naroda i narodnosti, na slobodarskim tradicijama i iskustvima naše socijalističke revolucije i narodnooslobodilačkog rata, na shvatanju osnovnih karakteristika savremenih međunarodnih odnosa i politike velikih sila, na našoj principijelnoj politici mira i nesvrstavanja. Jednom rečju, na trajnim vrednostima društvenog razvoja kod nas i u svetu.

Takvo raspoloženje naroda, razume se, obavezuje predstavnička tela, organe državne uprave, samoupravna tela, društveno-političke i druge društvene organizacije, a posebno komuniste i organizacije Saveza komunista na još intenzivniji rad i svestranu aktivnost na organizovanju opštenarodne odbrane. Međutim, mora se ipak neprekidno imati na umu da, isto kao i u organizovanju jedinica teritorijalne odbrane i civilne zaštite, i u svim drugim organizacionim aktivnostima na daljem razvoju, izgradnji i usavršavanju sistema opštenarodne odbrane ne možemo ići ispred naših materijalnih mogućnosti.

Jer, ma kolika bila spremnost naših radnih ljudi, proizvodnih i drugih radnih organizacija da odvajaju materijalna sredstva za opremu, *ukupni izdaci za odbranu ne mogu trajnije prelaziti preko okvira koji bi ometali skladan razvoj proizvodnih snaga društva.* Svako

prelaženje granica ukupnih materijalnih mogućnosti bi neminovno dovelo do poremećaja u ekonomskom životu i na kraju bi se negativno odrazilo na jačanje naše odbrambene snage.

Zato će materijalne mogućnosti, sasvim izvesno, i ubuduće predstavljati činilac koji će bitno uticati na obim svih aktivnosti društva na organizovanju opštenarodne odbrane. Ali, i ako se budemo kretali u okvirima naših materijalnih mogućnosti, imamo sve uslove da naš sistem opštenarodne odbrane relativno brzo dogradimo i proširimo. Tim pre što će izgradnja kompleksnog sistema opštenarodne odbrane omogućiti da se neki, do sada uobičajeni, izdaci za odbranu znatno smanje. Naravno, pod uslovom da snažnije i neposrednije angažovanje predstavničkih i samoupravnih organa dovede do racionalnijeg trošenja raspoloživih sredstava.

Za sada su tendencije u tom pogledu, očevidno suprotne pošto su u poslednje tri godine, dakle, u vreme intenzivnog organizovanja opštenarodne odbrane, izdaci za odbranu nešto povećani (u nekim republikama 0,30—0,50 a u drugim 0,90—1,05% nacionalnog dohotka). Ali, te tendencije su razumljiva posledica dosadašnjih zadataka u realizaciji koncepcije. Jer, na jednoj strani, povećani broj jedinica teritorijalne odbrane je zahtevao velike izdatke za njihovo naoružanje i opremanje, a na drugoj strani, još uvek opštenarodna odbrana nije mogla dati efekte koji bi umanjivali uobičajene troškove. Otuda, *povećani izdaci za odbranu, koje smo imali poslednjih godina, nikako ne opravdavaju tezu da je opštenarodna odbrana skuplja od klasične.* Štaviše, oni već potvrđuju suprotno, jer smo neznatnim povećanjem izdataka višestruko uvećali odbrambenu snagu zemlje, što nikako ne bi bio slučaj da smo toliko sredstava uložili u klasični sistem odbrane. Dalje prenošenje niza materijalno-tehničkih funkcija opštenarodne odbrane sa operativne armije na privredu — radne organizacije i druge društvene strukture učiniće, međutim, celokupni naš odbrambeni sistem još ekonomičnijim. U suprotnom, opštenarodna odbrana ne bi opravdala sebe. O odnosu borbenog i ekonomskog faktora u sistemu opštenarodne odbrane Engels 1877. kaže: »Narod koji uvede taj sistem, udvostručiće svoju realnu vojnu snagu i u isto vreme upola smanjiti svoj vojni budžet«.

Iako su u dosadašnjoj praksi koncepciju opštenarodne odbrane primenjivali oni koji nisu raspolagali najsavremenijom tehnikom, ne znači da je to koncepcija inferiornih. Kada bi to bila, ona ne bi mogla biti trajan koncept odbrane. Do sada su je primenjivali, uglavnom, samo porobljeni narodi i društvene grupe, koji nisu, niti su mogli, zbog svog društvenog položaja, raspolagati materijalnim bogatstvom i najsavršenijom ratnom tehnikom. Kao trajna orijentacija, ona, me-

đutim, zahteva da se stalnim tehničko-tehnološkim usavršavanjem jača njena borbena efikasnost. U suprotnom, ako bi se zasnivala na negativnom odnosu prema naučno-tehnološkim inovacijama, ona ne bi mogla biti do kraja društveno progresivna niti bi imala vidljivu perspektivu kao koncept odbrane razvijenih društvenih struktura.

Dosadašnja uspešna primena tehničke modernizacije naše oružane sile najbolje ukazuju na kakav smo se kurs u tom pogledu opredelili i daje podstreka da na tom osnovnom kursu i dalje istrajemo. *Štaviše, budućnost je u još snažnijem osloncu na naučno-tehnička dostignuća u svetu i njihovoj adekvatnoj primeni na naše uslove.* Jer, jasno je da neka najsavremenija borbena sredstva, izgrađena za potrebe velikih armija i njihovu upotrebu na svetskim prostranstvima sa namenom vršenja vojnih pritisaka i vođenja ratova agresivnog tipa, ne odgovaraju našim uslovima i našoj koncepciji opštenarodne odbrane. Ali je, isto tako, očevidno da naučno-tehnička dostignuća koja su ugrađena u ta borbena sredstva mogu i moraju poslužiti kao osnov za stvaranje našeg vlastitog sistema naoružanja koji će biti adekvatniji opštenarodnoj odbrani.

Zato, afirmisan odnos prema naučno-tehnološkim procesima i inovacijama i mogućnost uspešnog usklađivanja narodnog otpora sa primenom moderne tehnike i tehnologije predstavljaju jedan od bitnih uslova dalje perspektive razvoja i izgradnje sistema opštenarodne odbrane. U tom smislu, *orijentacija na naučno-tehnološku modernizaciju i naučnu racionalizaciju celokupnog našeg odbrambenog sistema predstavljaju jedino ispravan put u pravcu jačanja njegove efikasnosti, ali i njegove veće ekonomičnosti.*

U tom pravcu mora delovati i ubrzavanje organizacionih aktivnosti na dogradnji sistema opštenarodne odbrane pošto će brže osposobljavanje za vršenje odbrambenih funkcija onih društvenih struktura koje od armije treba da preuzmu na sebe neke materijalne funkcije odbrane voditi ka snažnijem ograđivanju sistema odbrane u svakodnevne funkcije privrede i našeg političkog sistema, a to će usloviti da i u materijalnom obezbeđivanju odbrane dođu do punog izražaja sve prednosti samoupravnih odnosa i samoupravnog ponašanja.

Razume se da će, s obzirom na složenost i razgranatost sistema opštenarodne odbrane, sva konkretna rešenja u daljem razvoju i izgradnji tog sistema biti utoliko ekonomičnija, bolja i trajnija, ukoliko se u njihovom nalaženju budemo više mogli oslanjati na nauku i naučnoistraživački rad, uporedo sa što potpunijim angažovanjem samoupravnih organa. Radi toga, istovremeno sa intenziviranjem praktičnih aktivnosti, moramo stalno podsticati naučne radnike i naučnoistraživačke ustanove i institucije da, sa svoje strane, pruže bitno veći

doprinos realizaciji koncepcije opštenarodne odbrane. U tom smislu je od naročitog značaja da se još snažnije razvijaju započeti procesi integracije naučnoistraživačkog rada u oružanim snagama i društvu i da se odgovorni društveni činioци odbrane u svom radu više oslanjaju na naučni potencijal zemlje.

Međutim, bez obzira na tokove aktivnosti u daljem razvoju i izgradnji sistema opštenarodne odbrane u celini, *sadašnja situacija zahteva da se najhitnije izgrade jedinstveni kriterijumi finansiranja odbrane*. Jer, dosadašnja praksa predstavlja manje ili više uspele improvizaciju a ne izgrađen sistem, pa je, samim tim, bremenita mnogim političkim problemima. Prvo, zbog toga što u sadašnjim uslovima bogatije komune, republike i radne organizacije mogu, uz relativno manje materijalno opterećenje, organizovati veći broj bolje opremljenih jedinica teritorijalne odbrane, pa bi u slučaju rata mogle efikasnije da se brane, čime se dovodi u sumnju ona osnovna ljudska, klasna i nacionalna solidarnost u tako sudbonosnom pitanju kao što je borba za slobodu i opstanak. Drugo, zbog toga što ovakav paušalni i nedefinisani sistem finansiranja dovodi u nejednak položaj radne ljude i sada, u miru. Jer, u praksi su, uglavnom samo proizvodne organizacije, a to znači radnička klasa, odvajale od svog dohotka za naoružanje, opremu i obuku svojih jedinica teritorijalne odbrane, dok su ostale kategorije građana: seljaci, privatne zanatlije, službenici i drugi uglavnom bili pošteđeni tih izdataka, što ne može a da ne izaziva određene političke probleme u oblasti organizovanja odbrane, gde se to najmanje može dozvoliti.

Mislim da nema naročite potrebe da posebno ukazujem da bi ovakva praksa, ako bi potrajala, mogla u određenom smislu dovesti u sumnju i ozbiljno devalvirati u očima radnih ljudi i samu koncepciju opštenarodne odbrane. Zbog toga smatram da treba što pre doći do jedinstvenih kriterija za finansiranje odbrane u čitavoj zemlji, jer to nalaže zajednički imenitelj interesa da se postigne jedinstveni sistem opštenarodne odbrane.

6. — SAVEZ KOMUNISTA MORA BITI IDEJNI NOSILAC
CELOKUPNE AKTIVNOSTI DRUŠTVA U IZGRADNJI I
DALJEM RAZVOJU SISTEMA OPŠTENARODNE ODBRANE

Iz svega rečenog jasno proizilazi da osnovu naše celokupne aktivnosti na izgradnji našeg sistema opštenarodne odbrane mora činiti shvatanje da je realizacija koncepcije trajan proces, čiji će tokovi bitno ovisiti od daljeg razvoja našeg samoupravnog socijalističkog društvenog sistema. Dalja izgradnja i razvoj te koncepcije zahtevaće,

otuda, stalno preispitivanje jednom usvojenih stavova, stalno traženje i usvajanje novih rešenja, novih organizacionih oblika i novih pravaca aktivnosti svih društvenih činilaca. Jer, *konceptija opštenarodne odbrane*, kao i *sve druge društvene pojave i procesi*, nije nešto okamenjeno, nešto što može biti jednom za svagda dato u ovom konačnom obliku. U procesu stalnog menjanja sveta i naše društvene zajednice odviјаće se i neprekidni proces izgradnje, razvoja i usavršavanja sistema opštenarodne odbrane.

U tom procesu Savez komunista mora stalno da pronalazi sebe, da neprekidno naoružava komuniste novim idejnim saznanjima i da vodi neprekidnu i upornu idejnu borbu za što doslednije, idejno što jasnije i čistije, ostvarivanje proklamovanih i usvojenih osnovnih idejnih postula konceptije opštenarodne odbrane.

Bilo bi u najmanju ruku iluzija očekivati da će proces realizacije konceptije opštenarodne odbrane ići bez zastoja i otpora, idejnih nejasnoća i dilema. Uostalom, dosadašnja praksa u izgradnji sistema opštenarodne odbrane to dovoljno ubedljivo potvrđuje. Međutim, moram ovde istaći da je verovatno jedan od najvećih uspeha Saveza komunista u dosadašnjoj aktivnosti na izgradnji opštenarodne odbrane u tome što se pojavljene nejasnoće i dileme, različita gledanja i mišljenja nisu pretvarali u idejne sukobe. Sve idejne dileme i problemi su razrešavani i različita mišljenja usklađivana konstruktivnom i odgovornom, najčešće do kraja otvorenom, idejnom raspravom među komunistima koji su najneposrednije bili angažovani na realizaciji konceptije. Takav kurs moramo i dalje nastaviti. A to, siguran sam, može korisno poslužiti i na drugim područjima društveno-političke aktivnosti.

U svemu je očevидno da, bez stalne idejne i političke aktivnosti, Savez komunista ne bi mogao biti vodeća idejna snaga u realizaciji konceptije, a bez idejne akcije Saveza komunista konceptija opštenarodne odbrane ne bi mogla biti oživotvorena.

ZAKLJUČCI PREDSEDNIŠTVA SKJ OD 2. JUNA O. G.

○ AKTUELNIM IDEJNIM I POLITIČKIM PITANJIMA IZGRADNJE I DALJEG RAZVOJA OPŠTENARODNE ODBRANE

Na sednici, održanoj 2. juna 1971. godine, Predsedništvo SKJ, na osnovu materijala Komisije za opštenarodnu odbranu, razmatralo je aktuelna idejna i politička pitanja ostvarivanja koncepcije opštenarodne odbrane i konstatovalo:

— Dosadašnja aktivnost našeg društva na izgradnji opštenarodne odbrane dala je rezultate koji se mogu svrstati u najkrupnija ostvarenja celokupnog našeg društvenog razvoja poslednjih godina;

— Pređeni put u izgradnji sistema opštenarodne odbrane suštinski karakteriše samoupravno područjstvljavanje odbrane. Otuda sva kretanja u društvu, sve neposrednije se odražavaju na odbranu pa su i dalji razvoj i realizacija koncepcije opštenarodne odbrane odlučujuće uslovljeni tim kretanjima.

— U svim aktivnostima na realizaciji koncepcije opštenarodne odbrane došle su do punog izražaja osnove na kojima se zasniva bratstvo i jedinstvo naših ravnopravnih naroda i narodnosti i njihova spremnost, da, braneći sebe i svoju slobodu, odlučno brane samoupravni sistem, suverenitet i integritet socijalističke Jugoslavije;

— Kroz celokupni rad na ostvarivanju koncepcije opštenarodne odbrane bitno je ojačala borbena spremnost oružanih snaga i ukupna sposobnost našeg društva da se odlučno i uspešno suprotstavi svakoj agresiji i pritisku, što znači konkretan doprinos Jugoslavije borbi za mir, demokratizaciju međunarodnih odnosa i jačanje ravnopravne saradnje među narodima i državama. To je utoliko značajnije što razvoj međunarodnih odnosa i međunarodna situacija, ispunjeni protivrečnim procesima i tokovima i bremeniti kriznim momentima, ističu u prvi plan odbranu nezavisnosti i samostalnosti, naročito malih i srednjih zemalja.

Polazeći od ovih ocena, govora druga Tita na Univerzitetu u Ljubljani i prilikom predaje zastava jedinicama teritorijalne odbrane u Zenici, rezolucije Devetog kongresa SKJ i Drugog kongresa samoupravljača, zaključaka Prve konferencije SKJ i 17. sednice Predsedništva SKJ i svestranog razmatranja stanja i aktuelnih idejnih problema u ostvarivanju koncepcije opštenarodne odbrane, Predsedništvo SKJ usvaja informaciju Komisije za opštenarodnu odbranu, referat predsednika Komisije i izlaganje državnog sekretara za narodnu odbranu, a kao najznačajnija ističe sledeće

Z A D A T K E:

1. Dalje podruštvljavanje opštenarodne odbrane, njeno potpuno integrisanje u društveno-politički i društveno-ekonomski sistem i svestrano uključivanje radnih ljudi i građana i njihovih samoupravnih asocijacija na poslovima opštenarodne odbrane stalna je obaveza svih društvenih snaga.

Na toj osnovi je za dalju realizaciju koncepcije opštenarodne odbrane od odlučujućeg značaja osposobljavanje svih samoupravnih činilaca — počevši od radničkog saveta i saveta mesnih zajednica do predstavničkih i političkih organa Federacije koji u miru i u ratu moraju biti osnovni nosioci odbrambenih aktivnosti društva.

Savez komunista se mora odlučno suprotstaviti tendencijama sputavanja ili ograničavanja samoupravnih prava radnih ljudi i građana na poslovima opštenarodne odbrane.

2. Opštenarodna odbrana ujedinjuje odbrambene snage svih naših naroda i narodnosti, podsticajno deluje da se u ovoj oblasti svestrano afirmišu nacionalne osobenosti, omogućava isticanje nacionalne vrednosti svih naroda i narodnosti i stvara mogućnost za iskazivanje sopstvene odgovornosti za jačanje zajedničke odbrane socijalističke Jugoslavije.

Komunisti u radnim organizacijama, društveno-političkim zajednicama, komunama, organima republika i federacije dužni su i obavezni da se založe za veće, potpunije i sadržajnije angažovanje organizacija SK na jačanju bratstva i jedinstva na osnovama ravnopravnosti naroda i narodnosti što doprinosi njihovoj daljoj afirmaciji i istovremeno jačanju odbrambene sposobnosti zemlje.

Ravnopravnost naroda i narodnosti nalaže da se još doslednije obezbeđuje ravnopravna upotreba jezika naroda i narodnosti u oružanim snagama i što srazmernija zastupljenost svih naših naroda i narodnosti u aktivnom i rezervnom starešinskom kadru.

3. Na sadašnjem stepenu realizacije, koncepcije opštenarodne odbrane potrebno je pokloniti više pažnje oblicima naoružane borbe, društvene samozaštite i civilne zaštite.

Savez komunista dužan je da se odlučnije zalaže za organizovanje, teorijsko i idejno razjašnjavanje i nalaženje odgovarajućih rešenja i u ovim sferama odbrane društva.

4. Dosadašnji razvoj oružanih snaga pokazuje bogatstvo i raznovrsnost oblika organizovanja teritorijalnih jedinica kao najšireg oblika organizovanog oružanog otpora naroda. Za dalji razvoj ovih jedinica JNA i celokupnog sistema opštenarodne odbrane od suštinskog je značaja da se u opštenarodnoj odbrani punije afirmišu iskustva naše socijalističke revolucije i NOR-a, čiji su raznovrsni oblici borbe i otpora, raznovrsnost organizacionih oblika, neprekidna aktivnost, samostalnost i inicijativa svih struktura narodnooslobodilačkog pokreta, njihova samoorganizovanost i sposobnost za improvizacije predstavljali neiscrpan izvor vitalnosti i snage naoružanog naroda.

Na toj osnovi su komunisti dužni da u organizovanju i daljem razvoju jedinica teritorijalne odbrane idejno usmeravaju aktivnost štabova i drugih društvenih činilaca u nalaženju takvih oblika organizovanja tih jedinica koji će najadekvatnije održavati stepen razvoja samoupravnih odnosa, karakteristike savremenog rata, iskustva oslobodilačkih ratova, a posebno nacionalne, istorijske i kulturne osobnosti svih naših naroda i narodnosti.

Stalno podizanje borbene spremnosti i izgradnja jedinica teritorijalne odbrane na principima što doslednijeg ostvarivanja ideja naoružanog naroda u našim konkretnim uslovima zahteva da se Savez komunista založi i za nova rešenja u politici izbora, školovanja, raspoređivanja i razvoja kadrova u ovim jedinicama. Suština idejne akcije komunista u tom smislu mora biti traženje takvih rešenja koja će kadrovsku politiku u teritorijalnoj odbrani oslobađati klasnih šema.

Na istim osnovama, komunisti i organizacije SK u JNA treba da se, uporedo sa borbom za dalju i svestraniju modernizaciju operativne armije i podizanje njene borbene spremnosti zalažu za dalje angažovanje JNA u opšteodbrambenim naporima društva razvijanje socijalističkih odnosa i aktivne uloge svih pripadnika JNA u izgradnji i razvoju njihovih jedinica i JNA kao celine za dalje usklađivanje društvenih položaja vojnika i starešina sa osnovnim ustavnim položajem našeg radnog čoveka.

Komunisti se moraju uporno boriti za skladniji razvoj svih komponenata opštenarodne odbrane što je osnova njenog jedinstva.

5. Promene u političkom sistemu omogućuju da se još uspješnije reše osnovna pitanja rukovođenja opštenarodnom odbranom. Komunisti su dužni, da zastupaju već utvrđene stavove i principe SKJ po kojima radni ljudi i građani ostvaruju svoja samoupravna prava u rukovođenju opštenarodnom odbranom preko predstavničkih tela, samoupravnih organa, društveno-političkih i drugih društvenih organizacija i samoupravnih tela.

Štabovi, saveti, komisije, odbori i drugi specijalizovani organi u rukovođenju opštenarodnom odbranom imaju veoma značajnu ulogu. Komunisti se moraju zalagati da oni efikasno funkcionišu u obavljanju poslova koje su im poverila predstavnička tela i samoupravni organi koji su ih formirali.

6. Materijalno obezbeđenje opštenarodne odbrane predstavlja jedno od krupnih i aktuelnih pitanja dalje izgradnje i razvoja našeg sistema opštenarodne odbrane. U njegovom rešavanju Savez komunista se mora zalagati za što adekvatnije usklađivanje potreba opštenarodne odbrane sa našim materijalnim mogućnostima, za ugrađivanje materijalnog obezbeđenja odbrane u sistemski rešenja ekonomskih funkcija Federacije, Republika pokrajina, opština i radnih organizacija na osnovama samoupravnog odlučivanja predstavničkih tela i samoupravnih organa.

Finansiranje opštenarodne odbrane u nerazvijenim krajevima, mora biti predmet osobite pažnje svih društvenih činilaca.

Savez komunista se zalaže za stvaranje jedinstvene materijalne osnove celokupnog sistema odbrane, za njegovu veću ekonomičnost, naučno-tehnološku modernizaciju i naučnu racionalizaciju. Na toj osnovi komunisti se moraju boriti za veće i organizovanje angažovanje naučnog kadra i naučnih institucija u društvu i Armiji na naučnoj obradi problema opštenarodne odbrane.

7. Veće angažovanje Socijalističkog saveza radnog naroda, Saveza sindikata, Saveza udruženja boraca NOR-a, Saveza rezervnih vojnih starešina i organizacija Saveza omladine, koje svojom aktivnošću jačaju i formiraju idejno-političke osnove opštenarodne odbrane, jačaju socijalistički patriotizam i osposobljavaju svoje članove za odbranu od izuzetnog je društveno-političkog značaja. Važnu ulogu u tome imaju organizacije fizičke kulture, razna stručna, tehnička i druga udruženja, društva i organizacije. Komunisti u ovim organizacijama dužni su da doprinesu njihovom većem angažovanju i potpunijem uključivanju u celokupni sistem opštenarodne odbrane. Time će doprineti da se u realizaciji opštenarodne odbrane svestranije ispolji inicijativa građana, bez koje opštenarodna odbrana ne bi mogla akumulirati energiju milionskih masa.

Savez komunista se posebno zalaže za svestranije i veće angažovanje žena u opštenarodnoj odbrani jer je to važan preduslov za jačanje odbrane uopšte i društvenog položaja žena u samoupravnom sistemu posebno.

8. Izuzetno značajnu ulogu u opštenarodnoj odbrani ima omladina. Široka politička, moralno-psihološka, stručna i fizička priprema, uslov su za potpuno osposobljavanje mladih u opštenarodnoj odbrani. Dosadašnja praksa ukazuje da je uključivanje mladih radnika, seljaka i đaka u pripreme za opštenarodnu odbranu zaostajalo za spremnošću, raspoloženjem i aktivnošću mlade generacije. Stoga Savez komunista mora doprineti većoj afirmaciji uloge omladine i u opštenarodnoj odbrani, pre svega, time što će se zalagati da mladi sve više učestvuju u odlučivanju o svim društvenim poslovima i da su uključeni u sve pripreme opštenarodne odbrane. U tome je od posebnog značaja da mlada generacija, naročito studentska i srednjoškolska omladina, ostvaruje neposredan uticaj na programiranje i ostvarivanje nastavnih sadržaja opštenarodne odbrane.

9. Sve veća zainteresovanost naših građana da što svestranije upoznaju koncepciju opštenarodne odbrane i da se što neposrednije uključe u odbrambene aktivnosti zahteva da se još više razvije i obogati izdavačka delatnost iz ove oblasti.

10. Štampa, radio, televizija i druga sredstva masovne komunikacije imali su vrlo značajnu ulogu u informisanju naše javnosti o opštenarodnoj odbrani. Blagovremenim i objektivnim informisanjem organizovanim i studioznijim radom, sredstva javnog informisanja efikasno će doprinositi daljem jačanju sistema opštenarodne odbrane.

11. Dosadašnja aktivnost organizacije SK u realizaciji koncepcije opštenarodne odbrane zahteva da se stečena iskustva sumiraju i analiziraju, preispitaju rešenja o načinu organizovanja i metodima rada Saveza komunista i na osnovu toga preciznije i jasnije odrede sadržaji idejnog osposobljavanja komunista za delovanje i akciju u toj oblasti.

*

Predsedništvo SKJ obavezuje sve komuniste, organizacije i forume SK da se maksimalno angažuju na realizaciji ovih zaključaka kako bi time dalje razvijali neophodne idejne i političke pretpostavke za još masovniju inicijativu radnih ljudi i građana u organizovanju opštenarodne odbrane kao osnovne garancije postojanja nezavisne, samoupravne i nesvrstane Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.